24.10.2023

Talousvaliokunnalle

Arenen lausunto hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

HE 41/2023 vp

- Yksi hallituskausi on liian lyhyt aikajänne tarkastella korkeakoulujen rahoitusta – puhumattakaan yhdestä vuodesta.
- Ammattikorkeakouluilla on koulutusjärjestelmässämme erityisen tärkeä rooli keskeisimpien korkeakoulu- ja TKI-poliittisten tavoitteiden saavuttamisessa; koulutustason nostaminen, koulutuksellisen tasa-arvon lisääminen sekä koulutuksen, osaavan työvoiman ja TKI-työn saatavuus eri puolilla Suomea.
- Ammattikorkeakoulujen **perusrahoitusta leikataan yhteensä 16 miljoonalla** eurolla vuonna **2024. Leikkaussumma nousee portaittain ja on hallituskauden lopussa noin 30 miljoonaa vuodessa.** Leikkauksista erityisen kipeä on sote-harjoittelukorvausten siirtymisen perusteella tehty 12 miljoonan euron leikkaus ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen.
- Ammattikorkeakoulujen sote-harjoittelumaksujen 12 milj. euron leikkaus vähentää sote-alan opiskelupaikkoja.
- Vaikka korkeakouluindeksi ja vuoden 2022 indeksin korjaukset näyttävät nostavan ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen tasoa 50 miljoonaa euroa, eivät indeksikorotukset lisää korkeakoulujen käytössä olevia resursseja vaan ylläpitävät nykyisen ostovoiman palkkojen ja muiden kulujen noustessa rajusti.
- Aloituspaikkojen lisäämiseen kohdennettu 10 miljoonan euron lisärahoitus ei helpota ammattikorkeakoulujen taloudellista asemaa. Aloituspaikkarahoituksella pakotetaan ammattikorkeakoulut pitämään aloituspaikkojen perustaso (ml edellisen kauden määräaikaisella lisärahoituksella lisätyt paikat) nykyisellään, vaikka leikkausten takia resurssit vähenevät ja aiemmat lisärahoituspaikat lakkautettiin. **Rahoitus pitäisi kohdentaa suoraan ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen pysyvästi.**
- Ammattikorkeakoulujen aseman tekee äärimmäisen ahtaaksi taustalla olevat monen hallituskauden aikana tehdyt valtavat leikkaukset ja indeksijäädytykset. Kehitystä kuvaa, että ammattikorkeakoulujen **tutkinnon hinta on laskenut lähes puolella viimeisen kymmenen vuoden aikana**.
- Ammattikorkeakouluilla on lainmukainen TKI-tehtävä, jonka hoitamiseen puuttuu sekä perusrahoitus että muut kansalliset rahoitusinstrumentit. Arene katsoo, ettei hallituksen esitys noudata parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraporttia. Sen linjauksen mukaan TKI-rahoituslain mukaisia lisäyksiä tulee kohdistaa myös korkeakoulujen TKI-toiminnan vahvistamiseen.
- Ammattikorkeakoulut tarvitsisivat erityisen kipeästi rahoitusta TKI-toiminnan valmiuksien ja infrastruktuurin vahvistamiseen, joita ei voida pelkällä hankerahoituksella kehittää.
- Budjettiriihen kirjaus uudesta Business Finlandin rahoituksesta erityisesti ammattikorkeakoulujen tarpeisiin oli tervetullut avaus. Se edellyttää uuden rahoitusmekanismin kehittämistä tai nykyisten instrumenttien kriteereiden muuttamista. Muuten rahoitus ei kohdistu tehokkaasti ja kattavasti yritysten ja korkeakoulujen väliseen yhteistyöhön.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

- Ammattikorkeakoulut on otettava mukaan tohtorikoulutuspilotteihin, koska aiemmilla keinoilla tohtorikoulutuksen kehittämisen tavoitteet eivät ole täyttyneet määrällisesti eikä työllistymisen profiilin osalta.

Koulutustason nosto jää haaveeksi – ammattikorkeakoulut olisivat ratkaisun ytimessä

Suomessa – sivistysvaliokunta mukaan luettuna – olemme laajasti sitoutuneita korkeakoulutettujen määrän kasvattamiseen vähintään 50 %:iin nuorissa ikäluokissa. Orpon hallitus on käytännössä luopunut tavoitteesta. Ammattikorkeakoulujen on pakko vähentää aloituspaikkoja rahoitusleikkausten vuoksi. Korkeakoulutettujen määrän kasvattaminen tavoiteltuun puoleen nuorissa ikäluokissa edellyttää, että lähes 70 % toisen asteen oppivelvollisuuskoulutuksen päättävistä nuorista jatkaa korkeakouluopinnoissa 3–4 vuoden aikana valmistumisen jälkeen. Tämä edellyttää erityisesti siirtymien nopeuttamista – ja siirtymistä ylipäätään - ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun. Tässä ammattikorkeakoulut ovat täysin olennaisessa roolissa.

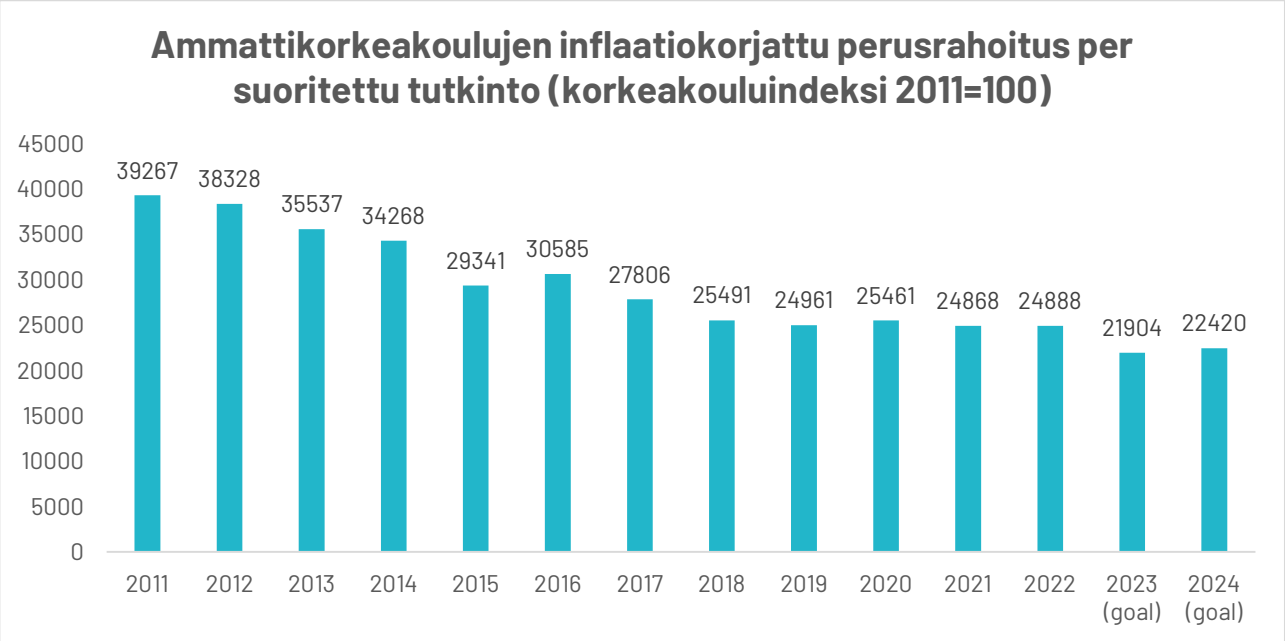
Hallitus leikkaa koulutuksesta

Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ammattikorkeakoulujen reaalista perusrahoitusta leikataan noin 16 miljoonalla eurolla. Korkeakouluindeksi ja vuoden 2022 indeksin korjaukset näyttävät nostavan ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen tasoa 50 miljoonaa euroa, eivät indeksikorotukset varsinaisesti lisää korkeakoulujen käytössä olevia resursseja vaan ylläpitävät nykyisen ostovoiman palkkojen ja muiden kulujen noustessa. Aloituspaikkojen lisäämiseen kohdennettu 10 miljoonan euron lisärahoitus ei helpota ammattikorkeakoulujen taloudellista asemaa. Lisäaloituspaikkoihin kohdennettava rahoitus on myös noin puolet pienempi kuin Marinin hallituksen aloituspaikkoihin kohdentama rahoitus viime hallituskaudella. Lisäksi lisäaloituspaikkojen määräaikaisuus aiheuttaa suuria ongelmia esimerkiksi opetushenkilöstön palkkauksen näkökulmasta.

2010-luvulla tehtyjen leikkausten ja indeksijäädytysten myötä ammattikorkeakoulujen reaalinen rahoitus on noin 200 miljoonaa euroa nykyistä pienempi kuin 2010-luvun alussa. Ammattikorkeakoulujen tutkintokohtainen rahoitus on laskenut lähes puolet suoritettua tutkintoa kohden vuoden 2013 jälkeen. **Leikkauksista huolimatta ammattikorkeakoulut ovat saavuttaneet niille asetetut kasvaneet tutkintotavoitteet ja moninkertaistaneet avoimessa ammattikorkeakouluissa suoritettujen opintopisteiden määrän. Samalla on kyetty tuplaamaan ulkoisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen määrä viimeisen seitsemän vuoden aikana.** Ammattikorkeakoulut ovat sopeuttaneet toimintaansa merkittävällä tavalla vastaamaan rahoitustason ja tutkintotavoitteiden muutoksiin, mutta toiminnan tehostamisen tie on nyt käyty loppuun. Ammattikorkeakoulut joutuvat nyt kompensoimaan tutkintokoulutuksen rahoitusta TKI- ja jatkuvan oppimisen rahoituksella.

Talousarviossa esitetyt leikkaukset avoimen korkeakoulujen maksujen korottamisen sekä lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden lukukausimaksujen korottamisen perusteella eivät tule maksamaan itseään takaisin missään tapauksessa vuoden 2024 aikana. Lisäksi leikkaukset ovat todella huono viesti korkeakouluille, joiden on käsketty laventamaan rahoituspohjaa kompensoimaan heikkoa valtion rahoitusta.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

Koulutuksellinen tasa-arvo kehittyy nyt ammattikorkeakoulutuksen varassa

Ammattikorkeakouluissa aloittavista opiskelijoista noin puolet on suorittanut ammatillisen tutkinnon. **Väylä on todella tärkeä koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta**. Juuri ammattikorkeakoulutus tarjoaa tien eteenpäin asiantuntija- ja johtajauralle monelle, jolla kumpikaan vanhemmista ei ole korkeakoulutettu (meillä kun koulutusvalintoja toisella asteella ohjaa voimakkaasti vanhempien sosioekonominen tausta).

Jo joka neljäs maisteritasoinen tutkinto tehdään ammattikorkeakouluissa. Sitä kautta koko Suomi saa tarvitsemaansa maisteritasoista työvoimaa sekä TKI-tukea. Ylempi AMK-tutkinto ansaitsee maisterinimikkeensä – kuten kaikkialla muuallakin Euroopassa. Se on tasa-arvo teko niin yksilöille kuin alueillekin. Kaksi kolmesta AMK:sta valmistuneesta on vuosi valmistumisensa jälkeen työllistynyt valmistumismaakuntaansa.

Sote-alan harjoittelukorvausten leikkaus AMK:n perusrahoituksesta osoittaa täydellistä piittaamattomuutta merkittävästä sote-osaajien ryhmästä

Marinin hallitus paransi ammattikorkeakoulujen taloudellista asemaa siirtämällä ammattikorkeakoulujen sote-alan opiskelijoiden harjoitteluista maksettavien korvausten maksut sosiaali- ja terveysministeriön vastuulle vuonna 2022 tehdyllä lakimuutoksella. Muutos vapautti ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta 8 miljoonaa euroa (sen verran AMK:t siis maksoivat omasta budjetistaan harjoittelumaksuja) koulutuksen lisäämiseen ja kehittämiseen. Ammattikorkeakoulut olivat muutokseen asti muihin koulutusmuotoihin (ammatillinen ja yliopistot) verrattuna eriarvoisessa asemassa harjoittelumaksujen osalta, kun niissä maksujen periminen on kiellettyä tai STM:n vastuulla. Ammattikorkeakouluille muutos oli siis tärkeä paitsi symbolisesti myös taloudellisesti.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

Orpon hallitus sen sijaan päätti romuttaa uudistuksen ja leikkasi harjoittelukorvauksiin varatun 12 miljoonaa euroa ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta - siirtämättä sitä STM:n budjettiin. **Taloudellisesti nyt tehty leikkaus vie ammattikorkeakoulut heikompaan asemaan muutosta edeltäneeseen tilanteeseen verrattuna**, sillä leikkaus on suurempi kuin mitä ammattikorkeakoulujen aiemmin maksamat harjoittelukorvaukset. Nyt ammattikorkeakoulut tulevat laskemaan sote-alan aloituspaikkojen määrää vuodesta 2024 alkaen.

Ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen vähyys suurin haaste TKI-potentiaalin kehittymiselle

Arene katsoo, ettei hallituksen talousarvioesitys esitys noudata parlamentaarisen TKI-työryhmän loppuraporttia. Sen linjauksen mukaan TKI-rahoituslain mukaisia lisäyksiä tulee kohdistaa myös korkeakoulujen TKI-toiminnan vahvistamiseen. Ammattikorkeakouluilla on ollut lakisääteinen TKI-tehtävä 20 vuotta, mutta ammattikorkeakoulujen perusrahoitus ei edelleenkään mahdollista TKI-toiminnan suunnitelmallista laajentamista eikä merkittävää yksityisen rahoituksen osuuden nostamista. Ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta 13 prosenttia on kohdennettu TKI-toiminnan perusteella. **Suurin osa ammattikorkeakouluista joutuu käyttämään tuota rahoitusosuutta tutkintokoulutukseen.**

Suomen tuottavuuden kasvu edellyttää erityisesti jo olemassa olevan teknologian ja tutkimustiedon käyttöönottoa systemaattisesti, kattavasti, käytännönläheisesti sekä palveluhenkisesti. Tämä edellyttää, että ammattikorkeakoulujen roolia osana TKI-järjestelmää vahvistetaan kohdentamalla TKI-rahoituslaista tulevasta rahoituksen lisäyksestä selkeä osuus ammattikorkeakouluille perusrahoituksen muodossa. Kilpailtua rahaa tulee kohdentaa rahoitusinstrumentteihin, joissa edellytetään elinkeinoelämän ja korkeakoulujen yhteistyötä. Nykyiset tavoitteet pk-yritysten TKI-intensiteetin lisäämiseksi osoittavat sektorin laajuuden ja luonteen tuntemattomuutta.

Talousarvioesityksen positiivisiin TKI-kirjauksiin kuuluu pöytäkirjamerkintä, jonka mukaan *"uutena keinona rahoituksen ohjauksessa Business Finland kehittää rahoitusmekanismin, jolla varmistetaan, että T&K-rahoitusta kanavoituu myös ammattikorkeakouluissa yritysten kanssa yhteistyössä tehtävään soveltavaan tutkimukseen"*. Ammattikorkeakoulut katsovat, että rahoituksen kohden ammattikorkeakouluille voidaan varmistaa vain siten, että rahoitusinstrumentti edellyttää ammattikorkeakoulun mukanaoloa rahoitettavissa hankkeissa.

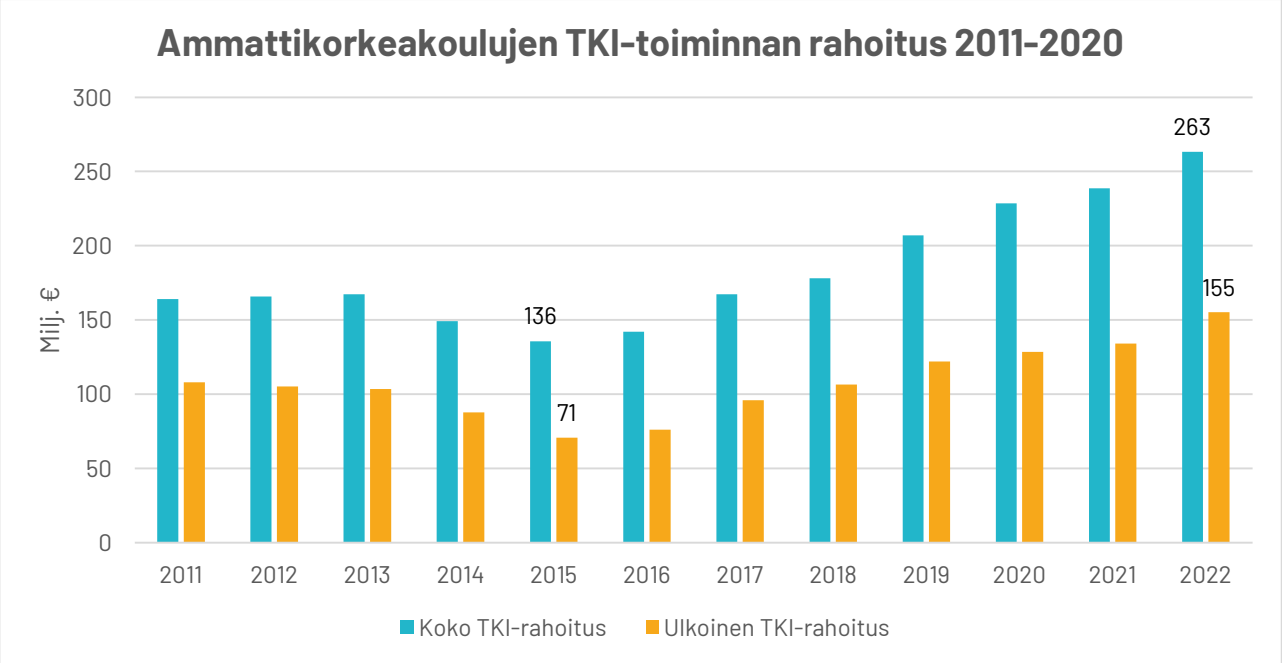
Ammattikorkeakouluille on maalattu jo lakisääteisten tehtävien nojalla rooli pk-yrityssektorin TKI-toiminnan tukijana ja edistäjänä. Tätä työtä ammattikorkeakoulut ovat edistäneet parhaalla mahdollisella tavalla käytössä olleilla resursseilla. Olennaisinta pk-yritysten TKI-intensiteetin kasvattamisessa on ymmärtää niiden moninainen kenttä ja tarpeet. Ammattikorkeakouluilla on mahdollisuus palvella moninaista kenttää moninaisin tavoittein, mutta se edellyttää myös erilaisia rahoituksen instrumentteja.

Esimerkiksi TKI-yhteistyö ja kokeilu- ja testauspalveluiden tarjoaminen pk-yrityksille on huomattavasti työläämpää ja resursseja sitovaa verrattuna suurten yritysten kanssa toimimiseen. Pk-yrityksillä on harvoin resursseja tai henkilöstöä irrotettavaksi TKI-toiminnan tekoon, jolloin kehityshalukkaiden yritysten löytäminen ja palveluiden räätälöinti yrityksille on työllistävää ja vaatii huomattavia resursseja. Jotta yhteistyö pk-yritysten kanssa voi kehittyä, tulee ammattikorkeakoulujen rahoitustasoa vahvistaa ja samalla suunnata esimerkiksi Business Finlandin rahoituksia tukemaan tätä toimintaa.

Ammattikorkeakoulut tulisi ottaa mukaan tohtorikoulutuspilottien toteuttamiseen. Ammattikorkeakouluilla on jo nykyisin käytössä runsaasti malleja, joissa ne osallistuvat aktiivisesti tohtorikoulutuksen

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

toteuttamiseen joko kotimaisten tai ulkomaisten kumppanikorkeakoulujen kanssa. Nämä mallit tulisi ottaa mukaan tohtorikoulutuspilotteihin, sillä pitkästä tohtorikoulutuksen kehittämisestä huolimatta, muutos sekä koulutuksen määrässä ja työllisyyden profiilissa on kehittynyt hitaasti toivottuun suuntaan. PK-yritysten TKI-intensiteetin kasvattamisen näkökulmasta, ammattikorkeakoulujen ylempien tutkintojen vahvistaminen olisi ollut osuvampi rahoituskohde kuin yliopistojen tohtorikoulutus.

Suomen korkeakoulujärjestelmää on kehitetty lähtökohtaisesti duaalisena. Tavoitteena on ollut luoda kaksi eri pilaria, jotka tuottavat omaleimaista osaamista ja uutta tietoa koulutusta sekä tutkimus- ja kehittämistyötä tukevien palveluiden kautta. Suomalaisten korkeakoulujen on pärjättävä kansainvälisessä kilpailussa. Tämä on mahdollista vain, jos koko korkeakoulusektorilla on käytössä kansainvälisesti kilpailukykyiset taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset.

Vain ammattikorkeakoulujen strateginen ykköstavoite on olla työelämäkorkeakoulu, ja tutkintojen tavoitteet sekä TKI-työ tapahtuvat ennen kaikkea työelämän tarpeiden ehdoilla. Vain siellä ovat näin orientoituneet tutkijat, ja toiminnan kannusteet ohjaavat työelämän kehittämiseen ja hyödyksi olemiseen. Näitä ongelmia monet Euroopan maat ovat jo kymmenen vuotta ratkaisseet antamalla ammattikorkeakouluille tohtoritutkinto-oikeudet ja laajentaneet monin muunkin tavoin niiden asemaa soveltavassa tutkimuksessa ja kehittämistoiminnassa.

Nykyisellä rahoituksella ammattikorkeakoulut eivät pysty toteuttamaan lakisääteisiä tehtäviään.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Mervi Vidgrén
puheenjohtaja

Ida Mielityinen
toiminnanjohtaja